

ХАНТЫ ЯСАҢ



Основана
1 ноября 1957 года

28.03.2024
№6 (3642)

«Торум Маа» тәхийн «Тылдащ поры» версы



6 >>

Музей кәща нә Л.А. Алфёрова на щәта рәпитты нә Р.Г. Решетникова Түт имия пойкщәлңән. В. Енов верум хур

Шуши мир
верәт оләңән
путәртсәт

>> 2

Ёмвошн 22-мит пүш
«Най Аңки» кина
вантты вер вәс

>> 7

Ай
моньщ
хә

>> 14-15



Ай кер тылдың округ дума мирхот вәс, хута сыр-сыр мосты верәт нух вантсыйт. Ши елпийн депутатәт комитетәт па шуши мирәт Ассамблея ех мирхотәта әктәшийлсәт па ши верәт олаңан щәта путәртсәт.

Шуши мир верәт олаңан путәртсәт

Тәм мәнум шуши мирәт Ассамблея мирхотн депутатәт хәләнцәт, хутыса 2023-мит олн округ уполномоченной хуятәт рәпитсәт па муйсәр нәтупсәт шуши мир хәннехуятәт пәта версәт. Олаң ясаң предпринимателят правайт вәнһьдыты не Ирина Каск тәс. Лүв путәртсәт:

» 2023-мит олн мұң шуши хуятәта ар щирн нәтсүв. Ар пұш сыр-сыр мирхотәтн вәсүв, хута увәс мир верәт тәса ләщәтты па дыв вәдупсәл, рәпата вердал вәнһьдыты олаңан путәртсүв. Щиты 2023-мит олн ай кер тылдың мұң Югорской университетн немасыя увәс мирәт пәта ләщәтум научно-практической мирхотн рәпитсүв. Щәта шуши мирәт хұл велпәсләты вер олаңан путәр вәс. Сыры мұң округев промышленность департамент ех пила путәртсүв хұл велпәсләты хуятәт пәта ләщәтты нәтупсәт олаңан, ләдн ши нәтупсәт государственной программа хуши хәншты. Ши мирхот юпийн мұң уполномоченной хуята оса щирн нәтты ЮГУ тәхийн вәндтыйлды кәт айлат хуят пирисүв. Ләдн лыв 2023-мит кимит олшәп мәр уша ат версәт, муйсәр нұшайт шуши мир община ех тайлдат па хутыса дывела нәтты рәхл. Щиты уша йис, хути вухаль мир община «Шаимский кедр» нәтупсы вохлдат, ләдн лыв община ел вәлты

тәхелн вәнт тұт хәрәтты ат нәтсыйт. Ши верн дыв мосты щирн нәтсыйт па уша йис, хути округевн тәса ән хәншман вәл, муй мет сыры верты мосл, хән вәнт тұтн ёсты питлды. Хутыса мосл ши олаңан МЧС тәхия па кәща еха айкел тәты. Ши пәта МЧС тәхи, недропользования департамент па Лесоохрана ех пила немасыя мирхот версүв. Ши юпийн немасыя непеке хәншсы, хута путәр мәнл, муй община еха мет сыры верты мосл, ләдн шәк вер олаңан ай павәтты. Муниципалитетәт кәщайт пила иши вән рәпата тәсүв, мосты непеке шив китсүв.

Тәнял Югорск вошн «Коренные народы. Окружающая среда. Нефть. Закон» ләщәтум мирхотн ёнта пәсан верәнтсүв. Щәта путәртсүв, муй щирн шуши мирәт община тәхета вердал тәты правовой щирн нәтты.

Елды лүв лупәс, хути тәм ол Югра мұвн ХХII-мит IT-форум питл, хута БРИКС па ШОС тәхеңәна луңты мұвәт ех юхәтләт. Ши пурайн «Кибертехнологии в сфере интересов коренных народов» секция рәпитты питл, хута шуши мирәт пәта йилуп тәм йис верәт ләщәтты олаңан путәртлды.

Щәлдат Югра мұвн мир правайт вәнһьдыты Уполномоченной ими Наталья Стребкова тәм

мәнум мирхотн ясаң тәс, муй лүв 2023-мит ол мәр увәс мира нәтты щирн верәс. Лүв лупәс:

» 2023-мит олн шуши хуятәт эвәлт 141 ара нәтупсы вохты непеке китсы. Хән ма тәп тәм тәхийн рәпитты питсум, тәп хәлум вохты непеке вәс. Шуши мир хуятәт нәтупсы вохты пәта непеке хәншты вер ән тайлдат. Ши пәта ма па щирн лыв пиләда рәпитлдум, щит арсыр вәйтәнтупсәт пурайн, мирхотәтн лыв пиләда вәйтәнтыйлдум. Щиты «Коренные народы. Окружающая среда. Нефть. Закон» вән мирхот пурайн немасыя консультационной тәхи ләщәтсүв, хута увәс мир хуятәт департаментәт па арсыр кәща ех пила путәртты муй па мосты верәт олаңан иньщәсты щир тайсәт. Лыв ймәлтыйлды, нявремәт вәндтәты, рұтьщәты, рәпата вердал олаңан кәща хуятәт иньщәссәт.

И вән вер – щит хән увәс мир хуятәт ләясты хәра тәлыйт. Мұң тәм вер йамсыева нух вантсәв, Федеральной поступсы щирн тәм вер эвәлт йира хәщты ән рәхл. Россия мұвевн вәлты мир худыева мобилизация вера питлдат. Итәх хуятәт бронь тайлдат, щит военной заводәтн па мулты мосты тәхетн рәпитты хуятәт. Вүдәт тайты ех иши веритлдат юлн хәщты. Мұң округевн тәп Саранпауль па Касум совхозәтн рәпитты хә

хуятәт шив питлдат. Лыв саттәда вуды тайты ех бронь вер ән тайлдат. Мұң ин ләңхалүв щиты верты, ләдн община тәхетн рәпитты ех иши ләдн ләя ал вұсыйт. Ши пәта военной комиссариатәт ех па па кәща хуятәт пила рәпитлүв.

Н. Стребкова ищиты путәртсәс, хути лүв ләя хәрәтн вәтшум шуши мир хуятәт кәншәл. Округев эвәлт щит хәлум хуят, и хә ләя хәрн пәрәс.

Щәлдат лүв ясаң тәс, муйсәр нәтупсәт община тәхетн рәпитты хуятәта тәлыйт, мәта ех вой-хұл велпәсләлдат па па мулты вер щирн рәпитлдат. Интәм и хуят пәта нәтупсы вух аршәка версы.

Лүв ясәл щирн, немасыя ресурсной центрәт верты мосл, ләдн кашәң увәс мир хуят шив йәңхты щир ат тайс па мосты непеке әкәтты муй па мулты мосты вер олаңан иньщәсты.

Ищиты лүв лупәс, хути интәм округевн мұв илпи вуй муй па газ вұты тәхет рәпитлдат. Па вәнт шушәтн вәлты хуятәта итәх пурайн ши тәхет мухты йәңхты щир лавәрта вәл, немасыя пропуск непеке верты мосл. Ши вер иши нух тұңматты па йама ләщәтты мосл. Ши пәта немасыя кашашты непеке хәншты, ләдн увәс мир хуятәт вәлты тәхиләлн вұлы тайты, әшәт хұват йәңхты па мулты мосты вердал верты щир ат тайсәт.

Н. Стребкова лупәс, 2023-мит олн рәпата кәншты тәхета увәс мир хуятәт эвәлт 900 хуят рәпата кәншәт. 2022-мит олн – 556 хуят юхтыләс.

Путәр хәншәс:
Надежда Вах



Хутыса Югра мир Россия кэща хуят пирисат

Вэн кер тылэщ 18-мит хэтлэн «Югра» немпи айкелэт а́кэтты хотн округевн пиригы вер тэты тэхи кэща хэ Денис Корнеев, пиригы вер вантман тэйти тэхи кэща не Алсу Маганова па хэннехэ вэлупсы вантман тэйти вер тэты не Наталья Стребкова пида вэйтантупсы вэс. Тэмхэтл дыв путэртсэт, хутыса округев луваттын Россия мўв кэща пиригы вер тывэс.

Д.С. Корнеев ястэс:

» Югра мўвев луваттын президентэв пиригы пата 87,13% арат хэннехэ юхтылдэс. Пиригы вер щиты тывэс: Владимир Путин – 86,71% арат, Николай Харитонов – 5,56% арат, Леонид Слуцкий – 4,43% арат, Владислав Даванков – 2,45% арат.

Мет ар хуят пиригы юхтылдэс: Нуви сáңхум, Нижневартовской, Нефтеюганской районэти па Ёмвошн, Даңки пос вошн па Нефтеюганск вошн.

Шеңк ям, хуты Югра мўвев хэннехуятэ щиты яма пиригы яңхийлдэс. Щи пиригы вер вантман тэиы – кашаң пиригы тэхийн видеонаблюдение щўңкэт верман вэсэт, щит тумпи 3409 хэннехэ щити вер тэса вантсэт. 359 айкелэт а́кэтты хуят ищи щити вер вантсэт па айкелэт хэншсэт.

Югра мўв ёха вэн пэмашипа луплўв, хуты дыв апрэңа пирисэт.

Тэм ол велщи «Информ УИК» вер рэпитэс.

Пиригы вер вантман тэйти тэхи кэща не А.В. Маганова лупэс:

» Югра мўв оса тэхи эвэлт 1789 хуят, Россия мўвев оса палата эвэлт вет хуят пиригы вер вантсэт, сырыя дыв щити вера немасыя вэндтыйлдэс. Щити вер вантман тэйти хуятэ блогер иты имухты Интернет пата ай кина версэт.

Югра мўв хэннехэ вэлупсы вантман тэйти вер тэты не Наталья Стребкова йилуп «Мониторинговая рабочая группа по наблюдению за выборами» дэщэтум тэхел рэпата олаңан ай тэс:

» Щити ёх тэса нух вантсэт, дэлн вўт кэртэти вэлты шуши мир муй па мўв илпи питы вуй вўты тэхетн рэпитты ёх мет сырышак пиригы ат веритсэт. Щити тумпи дыв 650 пиригы тэхи яңхсэт па вантсэт, муй щирн щэти рэпата дэщэтман вэл. Арсыр хуятэ президентэв пиригы веритсэт.

Вэйтантупсыя юхтум ёх Югра мўв хуятэ пэмашипа лупсэт, хуты дыв и нумэсн пиригы тэхета юхтылдэс.

Путэр хэншэс:

Людмила Гурьева



Россия Президент пиригы тэхийн

ВЕЯТН ЩИ ОЛАҢАҢ

Россия мўвев пиригы вер тэты тэхи кэща не Элла Памфилова немасыя мирхотн лупэс, хуты Россия луваттын вэлты мир щиты пирисэт:

– Владимир Путин пата 87,28% арат, щит 76277708 хэннехэ ясаң мэсэт;

– Николай Харитонов пата 4,31% арат, щит 3768470 хэннехэ ясаң мэсэт;

– Владимир Даванков пата 3,85 процент арат, щит 3363484 хэннехэ ясаң мэсэт;

– Леонид Слуцкий пата 3,20% арат, щит 2797629 хэннехэ ясаң мэсэт.

Росгвардия па «Рэт мўв давалты ёх» вэйтантупсы

Россия хон пелакн Росгвардия нивэлмит ола ювум пата Югра мўвев Росгвардиян вэлты ёх немасыя тэм ванэн «Рэт мўв давалты ёх» тэхи кэща хэ Игорь Илык пида Ёмвошн вэитантыйлдэс.

ВЕЯТН ЩИ ОЛАҢАҢ

Ай кер тылэщ 27-мит хэтлэн Росгвардия ёх ёмáңхэтл постэдэт, щирн щити тэхийн рэпитты ёха ям вўща ясаң китлўв! Мўң мўвев давалтэл пата дывела пэмашипа лўплўв! Иса вердал елды тўна ат мэндэт, тэлаңа, яма вэлэты!

Ияха а́кэтшум служитты хэннехуятэ сыры щимэщ айкелэт дэщэтсэт, муй щирн даласты ёхлўва па дыв хоттел хуятдала сыр-сыр нётупсэт верты рэхл. Щалта «Рэт мўв давалты ёх» тэхи кэща хэ лупэс, муй щирн Северной Кавказ мўвн далажум па антэма ювум хэит па хоттел, ёхдал дыв хуцела нух

хэншты, дэлн веритты кемн дыв щемьяйдала ар щирн нётты. «Рэт мўв давалты ёх» тэхи Россия хон пелак Президент хэ В.В. Путин немасыя щимэщ рэт мўв давалты хэннехэит пата пўншэс.

Щити тэхи унтасн далын вэлум хэит дыв мэш вердал ямáллыйт, сыр-сыр пуртэнетн тынды мэдыйт, рўтышэты тэхета китдыйт па дывела мосты рэпатаин щимэщ ёх ищиты елды кэншлыйт.

Югра мўв Росгвардия айкел хэнты ясаңа тулмащтэс:
Владимир Енов



шәшты мўң мўвев ёх уя-
ңа-пищәңа вәлты пәта, –
лупәс Наталья Комарова.

Тәм 2024-мит олдн увәс
мирев пәта поступсы
непекән тәмәщ верәт
хәншман вәлдәт:

◆ Увәс мирев ёмаңа
тайты «Вурңа хәтл» верәт
лэщәтты па округев хуца
щи ёмаңхәтл, верты;

◆ Увәс мирев пәта «Вуләң
ёх ёмаңхәтл» лэщәтты;

◆ Кондинской мўвн вәлты
вухаль ёх тәюм «Вурщәк
хәтл» верты;

◆ Увәс мирев пәта «Юрн
хопн кәсупсы» хәтл
лэщәтты;

◆ «Югра» немуп муветел
мир шуши ёх ремёслайт
XII-мит ёмаңхәтл лэщәтты.

Тәм верты ёмаңхәтләт
кашәң олд Югра хуца
вәлты миревн лавәлман
тайлайт, щипиньща па
мўң мўвева юхтыйлды
мойң ёх ищи увәс мўв ёх
йис вәлупсы вантты каш
тайлдәт.

Путәр хәншәс:
Пётр Молданов

Югра мирев яха катләсты олд

Югра кәщә ёхлүв кашәң лапәтн вәлты мирхотн нумәс пунсәт мўң мўвевн Югра мирев яха катләсты олд верты, йис хәнтәт ясаңәң «и мевәлдн шәшты, и шәншәң шәшты». Тәм олд верты елпийн Югра кәщә ими Наталья Комарова ёхләда партәс непек хәншты, муйсәр верәт тәм 2024-мит олдн щипинь вер пәта лэщәтты мосл.

Щипинь ясаңлүв ай кәщә
ёхләдалупәс 2023-
мит олд сухәнтн елпийн вән
мирхот пурайн, хән лүв
путәртәс, муйсәр верәт
округ кәщә ёхлүв версәт,
муй арат вух округев тайлд
па муй тәхия щипинь вухәт
тәм олд мәнты пилдәт. Щипинь
вәйтәнтупсы ай кәщә ми-
рев пәта, оса верәт верты
ёх пәта па Дума хуца
депутата вәлты ёх пәта
әктейлда.

Хәншум план поступсы
щипинь тәм 2024-мит олдн
мўң округев хуца 45
ванлтупсәт, әккупсәт па
сыр-сыр верәт верты мосл.
Щипинь күтн конференцияйт,
фестивалят, сләтәт, ванл-
тупсәт, кәсупсәт, сыр-сыр
мирев ёмаңхәтләт, ак-
цияйт, субботникәт па
викторинайт.

» Тәм непек мўң лэщәтсүв
мирев лупты арсыр ясаң
хәләнтман, мирев тайты
арсыр нумәс хәләнтман.

Щипинь мир күтн яха пилдәшум
ёх, айлат ёх, па арсыр
мир вәлдәт, мата хуятлүв
«Муйсәр мет мосты верәт
Югра мирев яха катләсты
олд верты» стратегической
сессия хуца ясаң тайсәт.
Щипинь киньща па тыв округ
вошәт кәщәйт эвәлт юхтум
нумсәт па Югра кәщә ёхлүв
лупум ясаңәт версәлүв. Тәм
вер «Открытый регион –
Югра» портал хуца мира
ванлтуман вәс, кашәң хуят
верты верәт оләңәң муй
нумәс тайс, щипинь оләңәң
ищи хәншәс, – путәртәс
Наталья Комарова.

Путәртманлн лүв Россия
президент Владимир
Путин ясаң мира павтәс,
щипинь ясаң лүв лупилдәс, хән
па и пўш президента йис.

» Президент пириюм
хәтләтн мўң вантсәв, Рос-
сия тәмхәтл – щипинь ийха
вәлты и вән хотн вәл-
ты мир, ләхсәңа вәлты и
хотәң ёх. Мўң тәмхәтл и

пәнт хўват шәшлүв, и әш
хўват шәшлүв. Мўң тәм
хәтл таксәр ёх, мўң тәм
хәтл и әрн, и щомн вәлты
ёх па ийха пилдәшман
хәлвәт хәтләта шәшлүв.

Югра мирев яха кат-
ләсты олдн, хән мўң Рос-
сийской Федерация
президент пирисүв, тәм
мўвн вәлты ёх ищи нумәс
пунсәт елды йис нумәсн



» ugra-tv.ru сайт эвәлт вўюм хурңән

www.khanty-yasang.ru



Даль олаңан айкеләт лэщәттэ ёх

2024-мит ола ай кер тылащ 6-мит хәтлән Ёмвош округега арсыр әмәщ кинайтн юнтты вәтаң хә, даль олаңан айкел лэщәттэ хуят па Россия мұв президент икев В. Путин доверенной хәннехә Михаил Мамаев юхтыләс.

Арсыр вәйтантаупсәт Акүтн мойңа юхтум хә Югорской государственной университетн айлат ёх пида вәйтантиләс. Вантә, тәм ванән ЮГУ хуца военной верәта вәндтәты тәхи пүншсы. Округ луваттыин – щит мет олаңмит военной кафедре, Россия мұв наука па вәндтәты верәт тәты министерства тәхи ёх унтасн лэщәтсы. Щиты интәм сержантәт па солдатәт даласты вера вәндтум щирәт йилпатты веритләт. Айлат ёх пәта тәта хәлум военной верәта вәндтәты ут пүншман вәл. Щит «Турпайт ийха кәрәтты верн кәща», «Арсыр хоп мотор верәт тәса вәты хуят» па «Тут ийңк мәты хуят».

Кашәң ола даль верәта вәндтәты тәхета 108 айлат хуят елды вәндтәйлды щира вұты питлды. Кәт ола юпийн непекаңа щит йилдәт.

ЮГУ тумпийн Михаил Мамаев мет апрәң па каркам вошәң айлат ёх, актәрәт па режиссәрәт пида вәйтантиләс.

Етн «Единая Россия» партия ёх пида елды вәлдум па рәпитлум» немпи мирхот вәс. Тәта Михаил Мамаев па лұв итәла пәлтап даль хәрн айкеләт лэщәттэ Югра мұв кәтңән: «Югра» телекомпания хуца «По сути» немуп передача тәты хә Виталий Сапрыкин па «Новости Югры» газета ух редактор Владимир Меркушев вәсәт. Лыв актәшум айлат ёха па округ хувааттыин айкеләт лэщәттэ неңәта-хәйта пугәртсәт, муй щирн

Украина мұв пәлтап шәк пура олаңан айкеләт әкәтман па вуракәт эвәлт мұвев давалдман йңхсәт.

Щиты уша йис, Михаил Мамаев ола мулдас даласты вер олаңан айт әкәтман Донбасс хуваат йңхәл. Лұв щиты лупәс:

» Вулаң Отечественной даль пурайн йм арат вәтаң киника па лұңәттэ ар хәншты ёх дала мәнсәт, дәлн даласты вер олаңан айт тәса па тұңширәңа хәншты. Щи ёх күтн Аркадий Гайдар нем нын па лұв хәншум «Тимур и его команда» путрәл йма вәйтләтты. Мосл ястәты, А. Гайдар даласты вер олаңан айкеләт әкәтман даль хәрн ухл пунсәлэ...

Михаил Мамаев мет сырыя Донбасс мұва Макеевка воша юхәтмәлн уша верәс, тәм вошн Югра мұв ёх йилуп хотәт, карты әхәлн йңхты-мәнты әшәт па иса муй тәса верләт.

» Щит нюр йм вер, хуты ма тәмхәтл нын Югра мұвәна нын хуцаңа юхәтсум. Ма вәлем, хуты нын Макеевка вош йилпа омәсты пәта вера ар әр пунләты, вера нәтләты. Щи тумпи вәдем, Макеевка вошн нын «Югра» немпи телекомпанияйн эвәлт ёх ищи тарма рәпитләт – пәлтап даль пурайн пәлтапды па хәршия айт лэщәтләт. Щиты нын вән вер верләты, Югра мұвн вәлдты мира даласты вер олаңан тәс айкел тәлдты, – лупәс М. Мамаев.



М. Мамаев пида вәйтантаупсы пурайн. И. Самсонова верум хур

«Новости Югры» газета ух редактор Владимир Меркушев ищиты Украина мұвн даль олаңитумн пәлтап хәра мәнәс. Щи пурайн Ёмвошәң округ айт лэщәттэ ёх эвәлт лұв мет сырыя пәлтап дала йңхәс. Владимир ясәт щирн, мет вулаң вер – щит Югра мұв айлат ёх ёшн катлдыйлды, дәлн па күш сәмәң ясаңан, күш летутн па дәмәтсухн ешае нәтты. Щәлдта даласты вер олаңан айкеләт тәса па вәщката лэщәттэ, дәлн мұң мирев щит вер олаңан йма ат вәс.

» Мұң айкеләт әкәтты ёхлұв Украина мұв Новая Каховка эвәлт Рубежной па Кременной вошәт вәнта иса вантман па ийха шәшман солдатлұв пида ванән вәсәт. Лыв пәлтап, давәртшәк пурайн вәщката па хәршия мосты рәпата версәт, – лупәс В. Меркушев.

Елды айлат ёх иньщәссәт, хутыса даль хәра рәпата щира мәнман лэщәттылты мосл, мәта пурайн щәта айкеләт муй па хур вұты рәхл па па верәт олаңан.

Щи күтн Михаил Мамаев иньщәссы, мұвев давалдты

ёх ёмәңхәтл мәта хәннехә постәты веритл? Юхды лұв лупәс:

» Тәп мұң мұвев давлум, мосман тайман па мұвев пәта тарәндлум хәннехә икет ёмәңхәтл постәты веритл.

Әмәщ вәйтантаупсы сухнум елпийн Михаил Мамаев айкеләт лэщәттэ вера вәндтәйлды айлат ёха лупәс:

» Нын вера әмәщ па мосты рәпата пирисәты. Щит пәта пириюм вер елды вәщката тұваты, тәса па хәршия айкеләт лэщәтты. Мосәң, хәнты пурайн нын күтәнән даласты айкеләт лэщәттэ хәннехә ищи етл.

Лұв ащел ищи дальн айкеләт әкәтман рәпитәс. М. Мамаев айтәлн Афганистан мұва мәнты ләңхәс. Щәлдта па хон пәләк Ирак мұвн рәпитәс. Щи юпийн кинайн юнтты вохсы. Кина хуваат М. Мамаев иса мирн вәты питсы.

Пугәр хәншәс:
Ирина Самсонова



Муй щирн «Тылѧщ поры» версы

Тѧта мосвѧнѧн, ай кер тылѧщ 15-мит хѧтѧлн, Ёмвошн «Торум Маа» йис пурмѧсѧт шавиты хотн шуши мирѧт «Тылѧщ поры» немуп ёмѧнхѧтлѧл хурамѧңа порылѧсѧт. Щи щосн хѧнтѧт па вухалѧт тумпийн вошн вѧлты арсыр мир хѧннехуѧтѧт ищиты щив юхтыйлѧсѧт па уша павѧтсѧт, хуты юхи хѧщум олѧтн щимѧщ порыты верѧт мѧнлѧт.



^ Ёмѧнхѧтлѧ юхтум мойң хѧннехѧйт

Муй йиты тѧм товийн «Тылѧщ поры» йис пурмѧсѧт шавиты хотѧвн рѧпиттыя хѧйт па неѧт тѧса лѧщѧтыйлѧсѧт, щи вер олѧңѧн мўң «Торум Маа» музей хот кѧща не Людмила Алфѧрова пида ийха путремѧсўв па лўвел ѧма иньщѧссўв.

Людмила Александровна, муйсѧр ёмѧнхѧтлѧт мет сѧмѧңа хѧнты муй вухаль мирѧн катра пурайн па тѧм йисн тѧйлѧт па хуты порылѧлѧт?

► Ма вўтыщѧлум лупты, хуты мўң шуши мирлўв ѧмкѧм ар иса сыр-сыр ёмѧнхѧтлѧт тѧйлѧт па кашѧң щимѧщ верѧт пѧда шеңк сѧмѧңѧт. Хулна, ма щиремн, щи вер ѧнтѧм, мѧта ут лѧлн лыв ѧн па порылѧсѧт. Мет ѧма тѧм юхи хѧщум олѧтн вўдең тащѧт давѧлты, вой па хўд велпѧслѧты ѧх ёмѧнхѧтлѧт кашѧң ол пурайн округев мўв луватн ѧмсыева постѧлѧйт.

Щитѧт тумпийн кашѧң

товийн «Вўрңа хѧтл» па верлўв. «Тылѧщ поры» сырыя хоттелѧ ѧх па рѧт щирн вѧлты хѧтлѧ лўңтѧсѧс. Ёхѧт мўң «Торум Маа» музей хотѧвн лўв и пўш тѧса лѧщѧтсы па хѧнтѧта муй вухаль ѧха ванлтѧсы. Иса щи вўшѧт эвѧлт йис пурмѧсѧт тѧйтѧ хот хуца рѧпитты хуѧтѧтн сѧмѧңа тѧйтѧ питсы. Вантѧ, «Тылѧщ поры» верты хѧтлѧтн тѧта вѧлты хѧннехуѧтѧт иса кашѧң пўш Най-Вѧрта пойкщѧлѧт,

вохлѧт, лѧлн тѧм йиңкевн аршѧк хўд елды ат вѧс, вѧнтѧтн – аршѧк вѧнт вой ат дикмѧс па мўв луватн хѧннехуѧтѧт тумтака па ѧмсыева елды ат вѧсѧт.

Мѧта ол, вўш эвѧлт нын «Тылѧщ поры» ёмѧнхѧтлѧ «Торум Маа» музей хот хуца лѧщѧтты питсѧты?

► Щимѧщ ёмѧнхѧтлѧ мўң йис пурмѧсѧт шавиты хотѧвн иса 2011-мит ол, вўш эвѧлт лѧщѧтты



^ Тўт имия поры верты неѧт

питсўв. Лўв мўң хѧнты па вухаль мирѧн хуѧтлўвн ин тѧмхѧтлѧ вѧнты шеңк сѧмѧңа тѧйлѧ. Щѧлѧта вошѧң мирн лўв ищиты, ѧмѧщ верман, вантлѧ. Мѧта мирѧт ѧхлўв щит ѧн па вантсѧт, иса кашѧң пўш, хѧн «Тылѧщ поры» лѧщѧтлўв, тыв юхтыйлѧлѧт, ѧма уша павѧтлѧт, хуты тѧмѧщ ёмѧнхѧтлѧ мўң йис хѧнты мўвевн порылѧлўв.

Людмила Александровна, муй щирн па муйсѧр

вўшѧт эвѧлт «Тылѧщ поры» кашѧң пўш нын хуца на верты питса?

► Сырыя мўң хуцева мет йисѧңа-нѧптѧңа ювум не Тўт имия пойкщѧлѧт па лўв эвѧлтѧда вохѧл, лѧлн кашѧң вѧлты-холты щирев ѧмсыева елды ат мѧнѧс. Вантѧ, Тўт ими лѧнхѧт мўң вѧлупсѧв ху-расн иса ванѧн вѧллѧт па кашѧң мосты пурайн неѧтупсы верлѧт. Щи верѧв юпийн тѧта вѧлты «Ас-угорской ванлтупсѧт» тѧхи хѧннехуѧтѧт па моньщ хурасѧң ѧкты-ариты хот ёмѧнхѧтлѧ юхтум ѧхлўва альлѧт. Щимѧщ али-супсыин лыв путѧртлѧт, муй щирн тылѧщ тѧрум хуца нѧмн вѧл па ѧл хѧннехѧ верѧт вантѧл па арталѧл. Муйсѧр хѧ па не, муй щирн вѧлупсы хўваттѧлн вѧл, щиты лўв Най-Вѧртѧлн елды тѧйлѧ. Вевѧма лўв ки вѧл, щит иса атум па шѧкѧн вѧлты щирн мѧлды. ѧма па вѧщката ки вѧл – ѧм семн вантлѧ па тўнщирѧңа мѧнты вѧлты щирн елды юкѧнтлѧ.

Юхи хѧщум кўтн ма вўтыщѧлум лупты, хуты ѧхѧт йисѧң-нѧптѧң хѧйт лоньщѧң пѧсан елпийн и пўш па тылѧщ пѧды пойкщѧлѧт, лўв эвѧлтѧда вохлѧт, лѧлн елды тѧм мўвевн вѧлты хѧннехуѧтѧт тумтака па ѧмсыева ат вѧсѧт, йиңкѧтн ар хўд ат вѧс, вѧнтѧтн – ар вой ат вѧс! Щѧлѧта велѧщи лоньщѧң пѧсан хуца юхѧтлѧт, нянь эвѧлт верум вой хурасѧт вўлѧт па шѧй ѧньщман порылѧтыя питлѧт. Щиты тѧм пўш «Тылѧщ поры» тѧта, Ёмвош хуца, мўң тўнщирѧңа па тѧса версўв!

Путѧр хѧншѧс:
Владимир Енов



Ай кер тылӓщ 23-мит хӓтлӓн «Най Аңки» немпи ХХII-мит мӓвтел мир кинофестиваль пӓншы. Тӓм ол арсыр мирӓт кинайт верты олӓҗан путӓр мӓнӓс.

Ёмвошн 22-мит пӓш «Най Аңки» кина вантты вер вӓс

22-мит хӓтлӓн Краснoгoрск вошн «Крокус сити холл» тӓхийн теракт вӓс, щирн тӓм ёмӓнхӓтл олӓнтумн ӓнтӓма ювум хӓннӓхӓйт нӓмты щира ӓкмум ӓхи минута мӓшьья долъсӓт. Фестиваль кӓщӓ хӓ, сербской режиссёр Эмир Кустурица лупӓс:

» Нын нӓмлӓты, хутыса мӓҗ Сербия мӓвевн НАТО тухлӓҗ хопӓт эвӓлт бомбайт вуцкӓсьйт. Щит шеҗк давӓрт пура вӓс. Щи пурайн мӓҗ нӓмӓссӓв, муй щирн кинайтн вешкӓтӓа щи арум вер олӓҗан алыты молс.

Тӓта мадьяр мир режиссёр хӓ Б. Флигауф, индийской сценарист хӓ П.С. Виноградж, иранской сценарист хӓ Н. Мераджи па па мойҗ хуятӓт вӓсӓт.

Тӓм пӓш фестивал «Ненормальный» кинайн пӓншы, щит И. Маланин верӓс. Тӓм кинайн мӓшӓҗ пух фортепьяно нарӓс юхн юнтман яма йил. Щӓта А. Яценко, Е. Свеженцев па Н. Кудряшова юнтлӓт.

Щи хӓтлӓт мӓр арталӓты ӓх нӓл щирн, щит «Па хон пелӓк мӓвӓтн верум кинайт», «Россияйн верум кинайт», ай кинайт, нявремӓт па айлат ӓх пӓта верум «Нӓҗ кинаен» немпи утӓт вантсӓт па мет ям кина пирисӓт.

Кинофестиваль пурайн арсыр мирхотӓт, вӓнлӓтты хӓрӓт лӓщӓтман вӓсӓт. «Россияйн верум кина. Россия мӓвӓтн кинайт



Режиссёр не Оксана Михеева па вӓтаҗ актриса Екатерина Климова фестивалӓ юхтылсӓҗан. Л. Гурьева верум хур

верлӓйт» хӓрн режиссёрӓт путӓртсӓт, муй щирн мӓҗ мӓвев луваттыйн тӓм йисн кинайт верлӓйт. Щи хӓр «Фонд поддержки регионального кино» тӓхийн рӓпитты хӓ Д. Якунин тӓс.

Округ кӓщӓ лӓҗкӓр не Е. Шумакова лупӓс:

» Мӓҗ мӓвевн кинокомиссия рӓпитл, щирн ол мӓр веткем кина верты веритлӓв. Щи тумпи «База киноактёров» вӓл, щӓта шуши мир артистӓт нух хӓншман вӓллӓт. Мӓҗ хурамӓҗ мӓвевн арсыр кинайт верты рӓхл. Кина верты пӓта грант нӓтупсы вух вӓлӓв. Ешавӓл кинокластер тӓхи тывл. Щи унтасн хӓлум вер тӓты питлӓв – щит немасыя медиашколайн артистӓт, режиссёрӓт па па мосты хуятӓт вӓнлӓтты питлӓв. Мӓҗ «АртМастерс» немпи кинайтн верты тӓхи ӓх пида рӓпитлӓв. Кимит вер – щит кинайт верты пӓта мосты пурмӓсӓт лӓтты питлӓв. Хӓлмит вер – тӓм

йис йилуп технология щирн кинайт верты питлӓв. Интӓм Югра мӓвевн кӓт кина верлы. Елды кӓт ол мӓр вет кина верлӓв.

«Свердловской киностудия» тӓхи продюсер хӓ Е. Григорьев ай тӓс, муй щирн киностудия йилпатлы:

» Катрайн мӓҗ киностудияевн ол мӓр хӓскем кина версы. Щӓлта рӓпитты вулӓйс, щӓта арсыр офисӓт версыйт. Муй щирн мӓҗ киностудияев йилпатты питсӓв? Мет сыры Свердловской область кӓщӓ хӓ эвӓлт вух нӓтупсы вохсӓв. Кинокомиссия, киношкола па кинофестиваль верӓт тывсӓт. Кинайт верты пӓта мосты пурмӓсӓт лӓтсӓв. Ин ол мӓр 3-4 кина верлӓв.

Щитумпи киностудияев хӓват экскурсияйт лӓщӓтлӓв, тӓнӓл 50 шурӓскем хуят юхтылсӓт.

Мойҗ ӓх ай тӓсӓт, муй щирн лыв хуцела кина

верты вер лӓщӓтман вӓл. Юхи хӓшум артӓн «Лӓв якл» О. Дегтярёвайн верум кина вантсӓв.

26-мит хӓтлӓн фестивал сухантыйн уша йис, муйсӓр кинайт нух питсӓт. Па хон пелӓк мӓвтел мир мет ям кина йис «Бауырына салу» (Казахстан) режиссёр хӓ А. Кучинчирекoв «Сорни вӓнт» мойлупсы ӓша вӓс. «Щел вух вӓнт» мойлупсы режиссёрҗан А. Далингер па С. Фомичёва «Угол наклона» кина пӓта ӓша холумсӓт. «Пӓтӓрух вӓнт» мойлупсы бразильской режиссёр неҗа Д. Байдейры «Собственность» кинайл пӓта мӓсы. «Российские дебюты» кӓсупсийн режиссёр не Н. Гармелии «Последняя цена» кинайл пӓта нӓл мойлупсы вӓс – щит «Сергей Соловьёв немпи «Сорни вӓнт», «Цветы таёжной надежды» мойлупсы, «Павел Лебешев» немпи мойлупсы мет ям оператор хӓя па мет ям ар сув пӓта мойлупсы. «Най Аңки» фестивал кӓщӓ хӓ Э. Кустурица эвӓлт «Сорни вӓнт» режиссёр хӓ К. Богославской «Куба, Марина» немпи кина пӓта ӓша холумтӓс. Александр Абдулов немпи мойлупсӓҗан М. Иванов «Лапин» кинайн па И. Саликова «Контакты» кинайн мет яма юнтты пӓта мӓсыҗан. «Ай сорни вӓнт» мойлупсы «Чёрное» ай кина пӓта В. Дегтярёва, «Ай щел вух вӓнт» мойлупсы «Отдай мне деньги, и я уйду» А. Титова вӓсҗан. «За сохранение культурных традиций» мойлупсы И. Маланин «Ненормальный» кинайл пӓта вӓс. Ар сувӓт хӓншты хӓ М. Дунаевский «За вклад в развитие кинематографа» мойлупсы ӓша холумтӓс.

Путӓр хӓншӓс:
Людмила Гурьева

Вэлупсэл ар щирн вэс

Мәнум сүсн Сүмәтвош район шуши мирәт хот йитн йисәңа-нәптәңа йовум хәнты не Зоя Захаровна Сидорова (Юмина) пида вәйтантийлсум па путремәсум. Вантэ, юхи хәщум ол мәр лүв кашәң пурайн верәнтты тыв юхтыйл, ёнтәсл па сыр-сыр ёш рәпатайт тәта иса ймсыева ләщәтл.

Мосл лупты, хуты Зоя Захаровна Вулаң далаь питум кимит олн тәнлуп тыдәщ лапәтмит хәтәлн 1942-мит олн Сүмәтнюл кәрт пүңәлн вүды ташәтн яңхум хоттед хуятәт хуца тәм нуви тәрум илпия юхтәс. Әхәт әңкел-ашел вүды таш хуца рәпитты верәт хәйсәңән. Ащел вой па хүд велпәсләты, әңкел сыр-сыр хотәң рәпатайдал, верты питәс, няврәмдал, юдн енмәлтәс. Щи вүш эвәлт щемьяел па Сүмәтнюл кәртән Сүмәтвош районән тәлаңтедн елды вәлты-холты питәс.

Щи киньща 1950-мит олн Зоя эвел нивд ол лувата йис па ащел икийн Полнавәт вошәң күтуп әшкола-интерната ай хопн елды вәндтыйлтыя тәсы. Йм хүв лыв щи йисн ай хопн мәнсәт. Мосл лупты, хуты эвиләңки щи пурайн неш и рүщ ясаң ән па вәйтәс. Әхәт вел-щи интернәтн вәлты па әшколая яңхты щирн ймсыева елды вәндтәсыит. Кашәң айшәк муй вәншәк вер әшколайн эвия иса әмәщ вәс. Щи пәта Зоя шеңк сәмәңа па вешката вәндтыләс, 1961-мит ол товийн Полнавәт вош күтуп әшкола хот ймсыева етшуптәслә. Ищи пураитн пилнеңәл пида кәт эвие нумәс версәңән вән тохтур неңәта Омск вош медицинской института елды вәндтыйлты мәнты. Лүң тылшәт, вантэ, ищи күрумн мәнсәт, сүсн Зоя пилнеңәл пида китумтак Омск воша ләщәтыйлты питсәңән. Сүмәтнюл кәр-



▲ З.З. Сидорова. В. Енов верум хур

тәң мир араттедн лүвела 70 шойт арат вух ийха әкәтсәт, щи унтасн лүв вән воша щи юхтәс. Вантэ, далаь мәнум ол юпийн ар хәннехуятәт шеңк нүшая вәсәт, итәх ёх иса вух ән тәйсәт. Омской государственной институт кәщайт кәт хәнты эвеңән күтуп әшкола етшуптум непекәңн йма арталәсәт па экзаменәт таклы «врачпедиатр» щирн вәндтәты вүсыйңән. Ол мултаскем кашәң вәндтәты верд Зоя ймсыева версәлә. Щи пәта вән кәщайтн «хирургия» немуп тәхия елды вәндтыйлтыя лүв хәнлштәсы. Щимәщ вулаң вер лүв шеңк хүв ләңхас па тәта әл амтәс.

Имудтыйн Сүмәтнюл эвәлт айкел юхтәс, лүв ай не апщел мәшн юхәтсы. Зоя академической отпуск вүс па юхи мәнәс. Щиты апалнеңәл па Ёмвош пәльница хота тәслә, хута тохтурәтн арталәсы па мәш вердал ймәлсыйт. Әхәт апщел вәлты щирәт тәм вәлупсы хүватн йма

тивсәт.

Щи вер юпийн Зоя елды кимит ол вәндтәтыя питәс. Еша вәс па айкел юлта юхтәс, хута лүв ащелшеңк вевтам мәшн юхәтсы. Щи киньща вән кәщайт эвәлт Зоя па академической отпуск вохәс, Сүмәтнюла юхтәс.

Щәлта ащел тәл пурайн ловаң әхәлн Сүмәтвош районән пәльница хот вүш вәнты щи тәслә. Ащел, вантэ, немудты пурайн тохтурәт хуца ән вәс па шеңк ән ләңхас щив питты. Зоя лүвел пәльница хотн хәйсәлә па рәт ёхләл хуца мәнәс, хута лүв рүтьшәтыя вулуйс. Щи тәхийн вәлтәл күтн лүв лавләсәс, хуты ащел мәш вердал ймсыева елды лекцитлүйт. Сүмәтвошн вәлтәл күтн, Зоя иикел пида вәйтәнтәс, вантэ, щи пурайн лүв нефтебаза тәхи хуца рәпитәс. Ащел па тыләщ мәр пәльница хотн вәс па ищипа тохтурәта ән есләс лүв мәшәң тәхел эвәтты, кашәң пүш путәртәс, дәлн эвелдн Сүмәтнюла юхлы

ат тәсы. Щи киньща лүв ащел юхи ищиты ловаң әхәлн тәслә.

Әхәт Зоя Сүмәтвоша юхтәс па икия мәнәс. Щәлта иикелдн елды тохтура вәндтыйлты ән есәлсы. Еша вәс лыв щемьяел хуца мет олаң эвел сема питәс. Щиты вәлтәл күтн лүв Омской государственной медицинской институт эвәлт пицшман юхәтсы, хута хәншман вәс, муй щирн ин лүв щи тәхи эвәлт Тюменской медицинской институт хуца вәндтыйлтыя елды веритл. Зоя па немудты тәхия елды вәндтыйлты иса ән па мәнәс.

Лын икисәңән кәт эви тәйсәңән па енмәлсәңән. Зоя па рәпата лүвела кәншәс па еша вәс хотхәрәт лүхитты Сүмәтвош район хүд вүты тәхи хуца питәс. Еша вәс консервайт верты хот йитн лүв рәпатайн мәсы па щи тәхи эвәлт нормировщик не щирн вух лүңәтты тәхийн йилуп верн мәсы. Щи киньща Зоя Захаровна щикүш Тобольск вош рыбтехникум хуца елды бухгалтер не щира вәндтыйлты нумәс верәс па ән веритәс.

Ищи пурайн сырыя әңкел Сүмәтнюлдн әнтәма йис, еша вәс – иикел па йиңка питәс. Щиты лүв ипүша вәтша хәщәс, эвеңәл па атәлт енмәлтәс.

Әхәт ищипа бухгалтер неңа вәндтыләс па хәщум хәлум ол мәр пенсия елпийн Сүмәтвош район хүд вүты тәхи хуца рәпитәс.

Тәмхәтл Зоя Захаровна иса шуши мир верәнтты неңәт хота яңхәл. Щи тәхийн лүв арсыр хәнты не дәмәтсухәт ёнттыя вәндтыләс. «Мәнәма ин тыв яңхты, тәта рәпиттыя кашәң пүш шеңк әмәщ», – щиты лүв лупәс.

Путәр хәншәс:
Владимир Енов



Сэрханл районан ар ханты хуят вэнт кэртэти вўды лавалман, вой па хўд велпәслуман вәлдәт. Лыв кашаң ол районан па Ёмвошн вўлең, ёх кәсупсәтн кәсләт. Мәнум олн Русскинская воша кәсупсыя йнхман ма Людмила Григорьевна Вылла пида вәтаңа йисум. Щәта дын икисәңән вўлең әхәлдн мойң, ёх тәтылясәңән.



^ Е.И. Кантеров па Л.Г. Вылла. Н. Рагимова верум хурҗән

Людмила Вылла Нижнесортимской кәрт пўңәлдн вэнт кэртән хотәң, ёхләл пида вәл. Аңкел-әшел вәлупсәл мәр вўды лавалман вәсәңән, ин әнтәма йисәңән. Людмила юрн хотн сема питәс па енмәс. Ай пура олдал вўш эвәлт дўв юрн хотн вәдты ими верәт тәса вәлдә, ханты сәхәт, молупшет, вейт, ёрнасәт, ухшамәт па па мосты пурмәсәт хурамәң хәншет пида ёнтәл. Әмәщ хәләнтты вәс, дўв рўщ ясәңән вевтама путәртәл, шимл ясәң вәл, тәп ханты щирн сэрханл путрупсийн яма путәртты хошл. Щимәщ хоттел ёх хуши рәт ясәң яма лавалды, күтәдн тәп рәт щирн путәртләт. Людмила Григорьевна хәлум няврем енмәлтәс. Дыв әшкола вәнты вэнт кэртән вәсәт, щәлта Русскинская воша интерната тәсыйт, щәта әшколайн вәндтыйлдәт. Вән пухәл Виталий Вылла ай пурайл вўш эвәлт вўды әхәлдн яма йнхәл, тәса вәлдә, хутыса вўды кирты, хутыса лывты дўң пурайн лавалды, хутыса – тәл пурайн, па па мосты верәт олаңән.

Виталий Вылла 16 ол луватн олаңмит пўш вўлең, ёх кәсупсийн олаң-

Вэнт кэртәң, ёх верәт

мит тәхи холумтәс. Мосл лупты, 2020-мит олн Ёмвошн вўлең, ёх кәсупсийн округ кәща Н.В. Комарова кубок ёша павтәс па «Буран» немпи тўтәң әхәлдн мойлдәсы, щи мәр дўв тәп 18 ола йис. Щи юпийн ар пўш шуши мир кәсупсәтн па нух питыләс.

Щи каркам айлат хә мәнум олн Русскинская вошн кәсупсийн вўды юпийн нымәлдн хәхәлман ищи олаңмит тәхи холумтәс.

Людмила Григорьевна икел – ханты хә Ефим Иванович Кантеров, дўв Русскинская вош пўңәлдн вэнт шушийн сема питәс па енмәс. Аңкел – Ани-сья Николаевна Покачева, әшел – Иван Григорьевич Кантеров. Дын вўды лавалман, вой-хўд, велпәслуман вәсәңән. Ефим Иванович лупәс:

» *Ма ая вәдмемн аңкем әнтәма йис, щирн ма Нуви сәңхум районан енумсум. Щәта Лорвош пўңәлдн вэнт кэртән Никита Григорьевич Кантеров акем вәл. Дўв 35 ол мәр вўдәт лавалман совхозн рәпитәс,*



^ В.Л. Вылла олаңмит тәхия питәс

мәнем щив тәслә, имелн Екатерина Яковлевнайн енмәлдсыюм. Щәта вәдты вўды лавалды хә Василий Владимирович Пяк – щит ищи ма рәт хәём. Щәта ма әшколайн вәндтыйлдсум. Щәлта 1992-мит олн әшкола етшуптәсум па Русскинская воша кердәсум. Ащем ин пирща йис, семдыя питәс, ин вәнты вэнт кэртән Ай-Пим юхан хонәңән вәл.

Ефим Иванович па Людмила Григорьевна нявремәдәл пида Нижнесортимской кәрт пўңәлдн вэнт шушийн вәлдәт. Е. Кантеров вўдыләл лавалды тумпийн вой па хўд

велпәсләл, дўв ясәңләл щирн, вэнт кэртән рәпата ар, иса пурайн мулды верты мосл. Дўв юх эвәлт иса мосты пурмәсәт верты хошл, щи вера айтәлдн әшелн па акелдн вәндтәсы. Дўв лупәс:

» *Вэнт шушев пўңәлдн мўв илпийн таш кәншты ёх рәпитләт. Нижнесортимской эвәлт щи тәхи вәнты машинан мәнлүв, щәта машинаев хәйләв, елды кэртәв вәнты «Буран» тўтәң хопн мәнты мосл. Щиты ханты щирн вәлдүв, күтәвн тәп рәт ясәңән путәртлүв.*

Путәр хәншәс:
Надежда Рагимова



Вертутаң, ёх мўв



▲ Вэйтантупсыя юхтум неңәт. И. Фирсова китум хурәт

Вертутаң, ёх пәта мулды әмәш ут верты, йха әктәшты – щит шеңк вулаң вера вәл. Ма тәм ванән Екатеринбург воша яңхсум, щив Ирина Буровайн вохсыюм. Лўв «Играем в куклы» арт-студия тәхийн кәшә неңә вәл. Мин Тюмень вошн «Стёжки-дорожки» вән ёмәңхәтл, пурайн вәтаңә йисмән. Щи юпийн күтәвн йха хәншийлдсумн па нумәс версумн Екатеринбург вошн вэйтантийлды па вәндтийлды хәр ләшәтты.

Щиты «Хутыса увәс мирәт хўл сухәт ләшәтләт» па «Акань ёнтты па верты вер» олаңән семинар тәты путремәсмән. Ма щи пәта немасыя программа хәншсум, ләдн вэйтантупсыя юхәтты вертутаң хуятәта хәнты, вухаль, юрн аканят олаңән путәртты па ванлтәты, хутыса щи аканят ёнтты рәхл.

Щи вэйтантупсыя Екатеринбург, Асбест вошңән, Пермской край Кудымкар вош эвәлт вертутаң хуятәт юхәтсәт. Щит ишимәш вертутаңтәхет ёх, нявремәт пидә рәпитты неңәт, художникәт, дизайнерәт вәсәт. Олаң хәтл юхтум мира ванлтәсум, муй щирн хўл, сухәт ёнтты пәта ләшәтты мосл па сыр-сыр аканят ванлтупсы пўншсум.

Тәм вәндтупсы хәрәвн мўң мулды арат хәтл хўл сухәт пидә рәпитсүв па ищи мәр неңәт пәнтәт ёнтты вәндтийлсәт. Вертутаң неңәт олаңәдн ймсыева хәдәнтсәт, хутыса хўл сух пидә рәпитты мосл па әхәт хўл сух ләшәтты па тәналды вәндтийлсәт. Хуйтат хәтл мәр верты ән әлемәсәт, юдн хўл сухлал ләшәтсәлдәл, ләдн кимит

хәтл па вер верты.

Тәм хәтләт мәр муй мўң верты вўтшийлдсүв па непекн хәншсүв, щит иса верты әлемәсүв. Иса щив юхтылум хуятәта ма вән пәмәщипа ясәң луплдум. Лыв мўң, шуши мирлўв культура верәт олаңән уша верты ләңхасәт па мўң пидәва тәса рәпитсәт.

Екатеринбург вошн вәлты не Татьяна Сахарова тәм семинарев олаңән щиты лупәс:

» Муй мўң вәлупсәв мет әмшә верл? Хулшә мўң йилуп верәт, йилуп нумсәт уша павәтлўв? Муйсәр верәт олаңән мўң хўв мәр нәмты питлўв? Щи верәт эвәлт, мәта утәт юпийн йм па хошум нумсәт хәшләт. Тәм хәлум хәтл мәр ма щи арат йм па хошум нумәс ёша павәтсум па щи олаңән хўв нәмты питлдум. Югра мўв эвәлт юхтум вертутаң не Ирина Фирсова мўңева ар йм, нявләк нумсәт тәс, щи пәта вән пәмәщипа ясәңәт лўведа луплдум. Атәлта Ирина Бурова ясәңәт путәртлдум, хутыса мўңев тәта ийха әкәтсәлә.

Ирина Фирсова,
«Йинтупие» тәхи кәшә не

Путәр хәнты ясәңә
тулмаштәс:
Надежда Вах



▲ И.К. Фирсова путәртәл, хутыса хўл сух пидә рәпитты мосл



▲ Хўл сух ләшәтты вәндтийлдәт



Йистелн Ас пүнәлн вэлты хәнтэт хўд велпәслуман вәлдәт. Щәта мет сыры хўд артелят тывсәт. 1898-мит олн Лорвош мўвн шурас хә М. Плотников Питлор кәртән хўд консервәт верты олңитәс. Щәлта Кушеват кәртән хўд комбинат тывәс – щитәт елды «Горковской» немпи хўд завода йис, щит лыпәт енумты тыләщ 12-мит хәтлән 1930-мит олн Горки (хәнты щирн Йилуп вош) вошн версы. Артемий Гудков оләңмит кәщяя вәс. Вулаң Отечественной ләдә пурайн хўд велпәсләты ех мет ар хўд мәсәт. 1941-мит олн – 17 960 центнер, 1942-мит олн – 33 082 центнер, 1943-мит олн – 36 646 центнер, щиты 1951-мит ол вәнты вәс. Щи пурайн кәщяя Фёдор Дрожжин рәпитәс.

Хўд велпәсләты верн уй вәйтәс

«Горковской» тәхийн ар ол Илья кәртәң Шульгин рәт икет рәпитләт: Семён Степанович Шульгин – лўв пухл, Алексей Семёнович Шульгин («Лорвош район почётной хәннехә» нем тәйс) – лўв пухл, Николай Алексеевич Шульгин – ин 30 мултас ол «Азовской» рыбоучасток хуща лўв пухл, Станислав Николаевич Шульгин велпәсләд.

Станислав – ма яём, щирн ма яма вәдем, муй щирн лўв айтедн енмәс па хўд па вой велпәсләты вера вәндтыләс. Лўв ай пурайн аләңа нух килләс, ащел пида холпәт вантты йңхәс, щитәт Ай Ас пусләт хуща омәссәт. Тәп хәтл күтуп пурайн юхлы кер-лылсәңәң. Щи тумпи Илья кәрт пүнәлн Няр хўд пусл хуща ищи холпел омсәс, щит лўв ай хопн вантты йңхәс.

Иса пурайн ащела моторәт, холпәт йилпатты нәтәс. Щиты айтедн щәть-щәщел па ащел эвәлт хўд па вой велпәсләты вәндәс. Елды атәлт холпәт омәсты па вантты мотор хопн йңхты пйтәс. Нәмләм, Станислав па Игорь яйңәләм хулна, мосәң, 15 тәл луват вәснәң, тәп щәщем лын олңенәң путәртәс:

» Лын щи әрәң икеңәна йиснәң, вән хә хуятнәң иты хўд велләнәң, щирн лынана



▲ С.Н. Шульгин Валя эвел пида

аршәк летут пунты мосл.

Ашколайн вәндтыл-мәлн Станислав нумса юхтәс – елды Шульгин рәтәл, вер тәты пилт. Щиты 30 мултас ол Станислав Шульгин Азов хўд велты тәхийн мет ям рыпак, кашәң пўш план тәрмәттәл.

» Юхи хәщум оләтн ай йиңк пәта план ая версы, тәнял ол мәр ма 17 тонна арат хўд мәсум, – яём ястәл.

Шульгин рәт велпәс тәхет Илья кәрт пүнәлн вәлдәт, щи кәрт Асов кәрт эвәлт 30 верста хўватыйн вәл. Илья кәрт – щит Лорвош район мўв кимәлн вәл. Тәта лўв Игорь яём пида вәл, йилуп хотнәң, певәлтхот па па мосты хотәт омәссәңәң. Тәм рәт кәртәвн ийха вәйтәнтыйллүв, ар рәтлүв Асов кәртән, итәх хуятәт па вошәтн вәлдәт. Тәта мўң хўд велпәсләты, вонь-щумутәт әкәтты йңхлүв, рўтыщәлүв.



▲ Илья кәрт

Станислав Марина Ивановна (эви опрәщнемл Муркина вәс) имел пида вет няврем енмәлсәңәң. Мет ай эвел сема питум вер оләңәң лўв щиты нәмләлэ:

» И пўш ма ид вуюм-сыюм па әңкем Валентина Прокопьевна (эви опрәщнемл Талигина) вәлмисем. Нух килсум па нәмәссум, эвема лўв немл мәләм, щирн Валентина немн мәсем.

Тәп дыв семьяеда шәк юхтәс – йилуп коронавирус мәш эвәлт имел әнтәма йис. Вән нявремләд вәна йисәт – елды вәндтылләт па рәпитләт, щирн Станислав атәлт эвел енмәлсәлэ, упиләлн нәтлы. Станислав па Валюша ай эвел пелы шеңк әмәщ вантты – лын күтәнән нявләка путәртләнәң, лўв ай эвел шеңк мосман тәйләлэ, Валюша ащела нәтл, лўв

пиләла хопн муй «Бурән» әхәлн йңхты мосман тәйл.

Ям арат ол юхлы Асов кәртәң, йилуп Озёрной немпи кәрт хулыйн Станислав Николаевич йилуп хотн мәсы. Ин хот дыпийн иса мосты утәт верәс, хот пүнәлн мосты хотәт омәсәл, лўнәң упиләл огород хуща арсыр овошәт омәсләт.

Станислав сема питум хәтләдә рәтлүв, ләхәсләд әктәщсәт, дыв лўвела ар хошум яснәт ястәсәт. Ма ищи яёма луплум, ләлн лўв елды мир пелы сәмәң, хәннехәя ат вәл, опрәщев вер елды тўвман ар хўд па вой ат велпәсләд па хўв йис-нәпәт уяңа-пищәңа, тумтака ат вәл!

Путәр хәншәс:
Людмила Шульгина

Асов кэртэң ныврэмэт Леонид Бабанин пида вэйтантилсэт

Вотас тылэщ пурайн Югра мўв киникайт ханшты хэ Леонид Бабанин Ямал мўв Асов кэрта юхтылэс па ашколайн ныврэмэт пида вэйтантилэс.



▲ Асов кэртэң ныврэмэт Л. Бабанин пида. Л. Гурьева верум хур

Там вэйтантупсы ма тэсем, сырышак лўв оңелдн путэртсум:

» Леонид Бабанин ван хэтлуп тылэщ 1-мит хэтлэң Нижневартонской район Ларьяк кэртэң сема питэс. Щэлта аңкелашел пида Сўмэтвоша каслэс. Тата ашкола етшуптэс па елды Рига вошн тухлэң хопн яңхты вера вэндтылэс. Эхэт ар ол Сўмэтвошн тухлэң хопэт яңхты тэхийн рэпитэс. Эхэт Тэрум дор воша мэнэс, тата яңкем ол тухлэң хоп яңхты тэхийн рэпитэс. Юрн мир кўтн вэлмалн лыв вэлупсэл олэңан уша верэс, ин ши мир олэңан вэн роман ханшэл, ешавэл ханшты етшуптэллэ. Ханты Сўмэтвош эвэлт кўрн Москва хон воша яңхэс, лэдн вантты, муй щирн Россия мўвев хўваттыйн ал мир вэл. Ши юпийн ар путэр ханшэс па киникайт эслэс.

Эхэт ма иньшэссем, муй

щирн киникайт ханшты питэс? Юхлы лупэс:

» Ма айтедн киникайт лўңатты мосман тайсум, эмша арсыр путрэт путэртсум, ашколайн путрэт тэса ханшсум, ши пата вэна ювмемн айлтыева путрэт ханшты питсум. Москва хон вошн писатель хэ Виктор Пронин пида вэйтантилсум. Эхэт лўв Сўмэтвоша мойңа юхтылэс па дэхэслўв пида тўтаң хопн Обской Губа хуца яңхийлсўв. Щэта ма вэтаң писателя лупсум, хуцы вэлупсемн арсыр эмэщ верэт вэсэт – киника ханшты веритлум. Виктор Пронин лупэс – ханша! Щиты 11 тылэщ мэр ма «Плата по счетам» олэңмит киникаём ханшсум. Ши юпийн елды ханшты питсум.

Елды ма лўвел иньшэссем, муй щирн там йисн йилуп щирн лўв киникайдал лўңатты рэхл. Леонид Бабанин ястэс,

хуцы ям арат ол юхлы хулыева киникайдал хэлэнтты па ай кинайт иты вантты рэхл. Тамхэтл лўв ныврэмэта немасыя куар код пида карточкайт мойлэс, ши ут мухты телефон хўват щитэт шивалэты рэхл.

Ши тумпи тамхэтл мойң хэ хурэң вантупсы лэцэтэс, ши хурэт лўв киникайдалдн ханшман вэллэт. Ши вер олэңан лупэс:

» Ма хўвн Екатеринбург вошэң хурэт ханшты хэ Альберт Туманов пида и нумэсн рэпитлум. Вантэ, киникайн хурэт ханшман вэллэт ки, эмша лўңатты.

Ши тумпи вэйтантупсыйн лупсум, хуцы яңкем ол юхлы Леонид Бабанин Донбасс мўва яңхэс па вантсэлэ, муй щирн щэта мир лавэрта вэл, муй щирн лалэ олңитсы. Ши юпийн имухты рўщ па английской ясаңңанэң «Из Ханты-Мансийска в осажденный

Донбасс» киника етэс. Муй пата английской ясаңған ханшэс? Лэдн па хон пелэк мўвэтн вэлты мир ши лалэ олэңан уша ат версэт. Ин лўв миничех хуца хўл консервайт верл па щэта вэлты мир па лалэсты солдатлўв пата китл.

Ма иньшэссем, интам муй ханшэл? Юхлы лўв лупэс, хуцы юрн мир йис вэлупсы олэңан «Над озером Нумто летал кулик-сорока» немпи вэн роман непек ханшэл, олэңмит главайт ин литературной журнал хуца лўңатты рэхл.

Ши юпийн ныврэмэт вэндтэты эхн па ныврэмэтн лўв арсыр верэт олэңан иньшэссы. Лывела эмэщ вэс вэты, лавэрт муй антэ арсыр путрэт ханшты па па верэт олэңан.

Ши юпийн Леонид Бабанин лупэс:

» Нын, ныврэмэт, айтедн аңкаңкет, щэщет тайлэты, алпа, айтедн нэмлэты, муйсэр еплэң летутэтн нын лалэтсыйты? Щирн нын ашколайн кэца не Галина Алексеевна Новикова пида и нумса юхэтсумн – вэн кер тылэщн «Бабушкины пирожки» немпи кэсупсы лэцэтты. Нынана мосл эмэщ путрэт ханшты. Щэлта арталэты эх мет ям путрэт пирилэт па ши ныврэмэтишэкты непекэт па тынэң мойлупсэт эша холумлэт.

Юхи хэщум артэн ныврэмэт лўв киникайдал па хурэт вантсэт, арсыр верэт олэңан иньшэссэт.

Путэр ханшэс:
Людмила Гурьева



Т.Ф. Дьячкова



Моньцят ханшты хэ Владимир Енов Сүмэтвош ханнехуятат күтн «Муй хурасан рэт мүйе!» литературной вэйтантапсы манум юпийн

Рэпатайл олаңан ай павтас

Манум ол сүсн Сүмэтвошн киника лүңатты хота вохсыюм, хута шушия вэлты вошан мир пида вэйтантилдсум па моньцят-йис путрат ханшты верат олаңан «Муй хурасан рэт мүйе!» вэйтантапсы лэщатсум. Сырыя ийха юхтум ханнехуятата рэт яснемн па щалта рүц ясаңан лүңтарат лүңатсум па моньцят моньцсум.

Ямкем ар ханнехэ ши вэйтантапсыя юхтылдас па ма веритты кемн лыв пилэда путартсум.

Юхи хашум путрем сухнуптумем күтн муртан хэйт па неңат эвалт лыв вэлты-холты ширдал олаңан немасыя арсыр айкелат газетая акатсум.

Лыв күтэлн Сүмэтвош районан киникайт лүңатты хотн ям арат ол мар рэпитты не Татьяна Дьячкова манема ликмас.

Татьяна Фёдоровна, мата тахийн нан сема питсан, айтелн енуеман?

► Ма там Сүмэтвошн 1970-мит одн сема питсум па иса айтелн вэсум.

Мүң хоттел ехлүв хуца араттелн хэлум няврем енмас: вэн яем па мин, кат айшак эвеан. Ин ма апалнецем иши там киникайт лүңатты хотэв хуца рэпитл. Тэп там күтн лүв тылащ мултас марн рүтыщатыя манас.

Ма ширемн, там тахийн нумсем верум хурасн вэлупсем хуватн рэпата

тайлум. Ши па́та кашан айшак-вэншак вер саманца па эмца лэщатлум.

Тыв питты елпийн, вантэ, Сүмэтвош күтуп ашкола сыры етшуптасум. 1986-мит одн Тэпал вош культура па искусствайт Алябьев ики немуп училищайн киникайт лүңатты хотн рэпитты не шира елды вэнлдыйлдсум. Вэнлтаты тахи етшуптумем юпийн юхи юхатсум. Вантэ, та́та аңкем-асцем вэсан.

Ши пурайн Сүмэтвошев районан киникайт лүңатты хот кэщая Галина Викторовна Захарова вэс па рэпитас. Ши киньща ма 1989-мит ол вүш эвалт щив вүсыюм, вэнлат библиотекарь не ширн рэпатайн масыюм.

Нан, алпа, елды вэлты-холты ширн матты тахийн па вэнлдыйлдсан?

► Ма олкем мар рэпитсум па эхат культура па искусствайт Тюменской государственной институтн «библиотековедение па библиог-

рафия» заочной ширн елды вэнлдыйлдсум. Вэнлтаты вердам тэп 1996-мит одн сухнуптасдам па елды там тахийн вэсум па рэпатайт версум. Тамхатл ма араттелн 34-мит ол мартам киникайт лүңатты хотемн рэпитлум.

Татьяна Фёдоровна, катра вошан ханнехуятат, алпа, ямашак киника лүңатсат? Там йисн муйсар хэйт-неңат ар пелак нын хуцана янхлат?

► Мослупты, хуты 1990-мит па 2000-мит олдат вүш вэнта мүң хуцева айшак па вэнлат ханнехэйт иса янхсат. Ши пурайн па киникайт лүңатты хотн шеңк ар күтуп ашколаевн вэнлдыйлды нявремат ищиты та́та рэпитсат, ды-вела мосты киникайт каншсат, арсыр тэс лүңтупсэт лэщатсат. Вэн хуятат ищиты тыв юхтыйлдсат па амашшак непекат еша паватсат. Юхи хашум пураитн Интернет тывас. Ши па́та шеңк шимл ханнехэ мүң хуцева вэл. Тамхатл, Сүмэтвош

район библиотека хотэва араттелн и ол мар киника лүңатты 500-кем хуят тэп янхал. Щит, ма ширемн, ищиты шеңк ям. Ши тумпийн та́та «Литрес» немуп поступсы па тайлүв. Щитэв унтасн ямкем арат ханнехэ мосты киникайт па вохты веритл. Мүң щитат та́та каншлүв па эхат ал хуятат тыв юхатлдат па непекдал вүлдат.

Мүң арсыр вэйтантапсэт па ванлупсэт күтуп, коррекционной па мет ай ашколаевн вэнлдыйлды нявремат па́та кашан ол мар иса лэщатлүв.

Тэп тэнял ол рэпитты неңлүв ийха 175-мит арсыр вэйтантапсы версат.

Щалта там районан киникайт лүңатты хотэвн вэн хуятат па́та кашан лапат мар «Тут нуви» неман хот йит лэщатлүв, хута киника лүңатты ех вэйтантилдат па сыр-сыр амаш лүңтум верат олаңан айкелат верлат.

Путар ханша: Владимир Носкин



АЙ МОНЬЦ ХЭ



Атэлт лэнх юх аватн, Атэлт калт юх аватн вэл Ай моньц хэ хэлүм упел пида. Хятл луңта Ай моньц хэ йиңкяң пеллак, вэнтяң пеллак керятл. Йиңкяң пеллак, вэнтяң пеллак ар лупас текнуптал. Имудтыйн атла йис, хот ким пелакн хуят нөхмал сашл: «Ай моньц хэ, вэн упен етэлтэ ким!». Ёшл эвэлт каталдсэлэ, ким етэлтэсэлэ. Овл тэп лэп пентас, ёшл эвэлт менемасы, хуятн ши тэсы. Хултпела тэсы, патлам атн күш хулта хэхэл, мәнүм пэнт хэн кэл? Муй мўва луңас, муй нух хэххас? Юхи луңас, холдас, вэлдас. Хэлдэвта йис, Ай моньц хэ йиңкяң пеллак, вэнтяң пеллак хэ юлн хэн омасл. Етна йис, юхи юхтас.

Имудтыйн камн хуят па үвтас: «Ай моньц хэ, күтуп упен ким түве!». Нэмасыйл: «Там пўш сар така каталдем». Овл пўншас, ким тэп етас, ёшл эвэлт менемасы. Хуятн ши тэсы. Аталн күш хулта хэхэл, хулца вўлдэ, хулт пелы мәнас? Хэлдэвта йис, Ай моньц хэ йиңкял

пеллак керятл, етна йис, юхи юхтас.

Имудтыйн камн хуят үвтас: «Ай моньц хэ, ай упен етэлтэ ким!». Ай моньц хэ упел педа лупл: «Стлумн ким». Нэмасыйл, Ай моньц хэ: «Там пўш така каталдем». Овл тэп пентас, ёшл эвэлт менемасы, хулт пелы тэсы? Күш кәншас, кәншас, хулца вўлдэ? Холдуман-еслуман атэлт луватталн юхи луңас.

Холдас, вэлдас, хэлдэвта хола йис, нэмасыйл: «Атэлт луваттемн хэн вэнтяң ма тата вэлдүм. Мәнлүм хулт педа? Хутты не мәнүм, хэ мәнүм хэяң сўнвөйтлүм». Шэшмас. Хўв тэхел хўв шэшас, ван тэхел ван шэшас. Имудтыйн вантлэлэ: тэрүм вош хэ вош кэл. Вана юхтас, тэрүм луват, мўв луват и хот. Шив юхтас, юхи луңас. Лапэт дэл сэвуп и не омасл. Вўщаен хотн версаңан. Хуйн йивлэң яха масыйңан, хуйн ацилэң яха масыйңан. Вэлты питсаңан. Хўв вэсңан, хуйн вэды, ван вэсңан, хуйн вэды.

Имудты хятла йис, имел

лупл: «Няң юлн вэлдэң, туманлан вўя, лапэт ампар, хэт ампар тайлүм. Лапэт ампарэн, хэт ампарэн пўншилалн, щята вэл сорни вух, щята вэл нуви вух, щята вэл ушды-вэлды дили ёрмак, дили вух. Щята нивалмит ай ампар вэл, щит ал пўншэ! Щит ки пўншлэн, мәнты вантмен ши».

Ай моньц хэ имел мәнүм юпийн лапэт ампар, хэт ампар вантылэс, нэмасыйл: «Нивалмит ай ампар муя ант есэлдла вантты? Ма сар нух вантлэм, муй тайл дыпийнэ». Ампар ов пўншас, дыпи педа вантыл. Немалт антэм, тал ампар. Юхи луңас, ов нух пелак аңкартас: мяттырн, и семсай и семкўль. Ёшнал катна сэңкүмңан картлўнған паварта. Имудтыйн нөхмас и семсай и семкўль: «Ай моньц хэ, мәнэм йиңк түва! Ов ким пелакн хятл пелакн йиңки пэщка. Щалта мәнэм йиңк түва!». Ай моньц хэйн йиңкяң тэсы. И семсай и семкўль яньщас: «Там иты шималшак, па түва!». Ай моньц хэ ястас. Па

тэсы эмпи телән. Щитал яньщас, ёшңалн нюхмас, хулта рывум картлўнж щив рывас. Щиталн нөхмас: «Ай моньц хэ, лапэт дэл сэвуп не пилэн ал дэвлэ!».

Ай моньц хэ юхи мәнас. Атэлт луватталн күш омсас, омсас, нэмасыйл: «Лапэт дэл сэвуп пилем кәншлэм, күш хута сурма ат йилүм». Шэшмас. Семңалалн хулта тэлы, палңалалн хулта тэлы, щив мәнты питас. Хўв тэхел хўв шэшас, ван тэхел ван шэшас, муй и ат шэшас, муй кат ат шэшас, имудтыйн холты тэхи вантылдытты питас. Елды вантыл, туңкяң лупас ай хоты эвэлт тут пэсаң каварл. Нэмасыйл: «Лэнх хот ки, лэнх хот ат вэл, калт хот ки, калт хот ат вэл!».

Хуты шэшас, ова юхтас, вантыл. Акарңан пўращан келн хаш тохлат, урылаңан, керылаңан. Юлн и не нөхмал сашл: «Мәнэм мосты хуят ки юхтас, ёңкял тэхты нюлемалн, лоньщял тэхты нюлемалн, юхи пөхалдмалайн! Мәнэм ан мосты хуят ки, сэй тэхтэң хэрала мәншалн, хиштэхтэң хэрала мәншалн!». Юхи луңас, вантлэлэ: вэн упел. Евамтыйлсаңан, мослтыйлсаңан, омасты ята омсалса, сарың пэсан, мавяң пэсан верса. Хўв щўняс, хуйн вэды, ван щўняс, хуйн вэды.

Имудтыйн хот мўв салатас, упел лупл: «Веңан пэнт тыйла юхтас». Хот мўв салатас: «Веңан пэнт күтлупа юхтас». Хот мўв салатас: «Веңан юхи юхтас». Упел лупл: «Ай пух, хулт ханема! Веңан лыки хэры хэ. Мосаң, лыкял етал няң пелэна». Юхи луңас дошек ики. Ова мула хэтл, пеңкдалн няслемал.



Дарья Барабанова хәншум хур, округ мир творчества хот верум кәсүпсийн



Имел нэхмäs: «Иивлап-äслап, лык мулды тэхия янхсән. Ши ширенән Ай упен ванән ки ликматлэн, щата велдэн». «Ай упем ки, хутащ ан мäsлтäсем», – лүв лупäs. Не нэхмäs: «Ай пух, доля нух». Нух доляс, веңäлн вүщаен муен версәнән: «Ай пух, хулт пела ши мәнлән?, – лүв иньщмäs. – Хәннэхэ ёшл ёша йиты эвэлт шэк, күрл күра йиты эвэлт шэк. Ёшл ёша йиты пурайн имулты мўва юхätл». «Яйя, ма вәдем, хулта мәнлум. Нәң вәлты ан ши хошмен, па лапät дäl сэвуп не пилэн кәнши мәнлән. Нәң кәншсэн, хута доль вәйты? Туташäk вәлты күтуп веңәнән вәнлтäлйин».

Шәшмäs, семнәладн хулта тәды. Хүв тәхел хүв шәшäs, ван тәхел ван шәшäs. Лүв муй и ат шәшäs, лүв муй кät ат шәшäs. Имудтыйн ёшл па вевлы йис, күрл па вевлы йис. Холты тәхи вантыйлдыт питäs. Ши күтн елды вантыйл, туңкәң лупас ай хотые эвэлт тут пäsән кавәрл. Ова шәшäs, акарнән пүрәщән келн хәщши тохләт. Юдн и не нэхмäl сашл: «Акарнәлам, пүрщәнлам, мәнем мосты хуят ки юхтäs, ёңкдäл тәхты нюлемалн, лоньшäl тәхты нюлемалн, юхи пәхәлмәдäйн! Мәнем ан мосты хуят ки юхтäs, ши тәхтаң хәла мәншалн!». Ёңкäl тәхты нюлемäсы, лоньшäl тәхты нюлемäсы, юхи пәхәлмәды.

Юхи луңäs, вантлälэ: күтуп упел. Вүщаает хотн версәнән. Омäсты ята омсälсa: «Хулт пела па ши мәнлән, апшие? Хәннэхэ ёшл ёша йиты эвэлт шэк, күрл күра йиты эвэлт шэк, күрл күра йил, ёшл ёша йил, имулты мўва юхätл». Сәрәң пäsан, мавәң пäsан верса. Хүв шүняс, хуйн вәды, ван шүняс, хуйн вәды.

Имудтыйн хот мўв сәлатäs: «Веңән пәнт тыя юхтäs». Хот мўв сәлатäs: «Веңән пәнт күтпала юхтäs». Хот мўв сәлатäs: «Веңән юхи юхтäs. Ай пух, хулт хәнема, веңән лыки хәры хә, мосән, дыкäl етäl». Юхи луңäs пүпи ики. Пеңкдäл-күншдäл няслеман шәшийл. «Иивлап-äслап лупл, лык мулды тәхены янхсән! Тәм ширенән Ай упен ванән ки ликматлэн, щата велдэн», – лупл ими. «Ай упем ликматдем ки, хутащ ан мäsлтäлдем?» – лүв ястäs. «Ай пух, нух ета!» – лупäs упел. Нух етäs, веңäлн вүщаен хотән версәнән, сәрәң пäsан, мавәң пäsан верса. Шүньщи холты питсәнән.

Хүв шүньсәнән, хуйн вәды, лупийл: «Ма па мәнты хә, мәнты пураёма йис». Па ям вәдум версәнән. «Туташäk вәлты веңәнән ат вәнлтäлäйн», – щиты лупсы. Хүв тәхел хүв шәшäs, муй ван тәхел ван шәшäs, имулдыйн ёшл па вевлы йис, күрл па вевлы йис. Холты тәхи вантыйлдыт питäs. Елды вантыйл. Лупас түңкәң ай хотые эвэлт тут пäsән кавәрл. Нәмäсийл: «Ләңх хот ки, ләңх хот ат вәл. Калт хот ки, калт хот ат вәл. Мätты сурум ищи сурум». Ова шәшмäs, акарнән пүрщән урыләнән, керыләнән. Юдн и не нэхмäl сашл: «Мәнем мосты хә ки юхтäs, ёңкäl тәхты нюлемалн, лоньшäl тәхты нюлемалн, юхлы пәхәлмәдäйн! Мәнем ан мосты хә ки юхтäs, сэй тәхтаң хәреда мәншалн!» Ёңкäl тәхты нюлемäсы, лоньшäl тәхты нюлемäсы. Юхи пәхәлмәсы.

Юхи луңäs, мätтырн, ай упел. Вүщаает ал утән версәнән. Омäсты ята омсälсa. Ай упел лупл: «Хулт пела па ши мәнлән? Хәннэхэ ёшл ёша йиты эвэлт шэк, күрл күра йиты эвэлт шэк,



Ульяна Ефремова хәншум хур

нехэ ёшл ёша йиты эвэлт шэк, күрл күра йиты эвэлт шэк, күрл күра йил, ёшл ёша йил, имулты мўва юхätл», – лүв лупäs. «Ая, ма вәдем, лапät дäl сэвуп не пилэн кәншты мәнлән. Нәң вәлты ан ши хошмен». Сәрәң пäsан, мавәң пäsан верса. Шүньщи холты питäs.

Шүньшäl холтал күтн хот мўв сәлатäs: «Веңән пәнт тыя юхтäs». Хот мўв сәлатäs: «Веңән пәнт күтпала юхтäs». Хот мўв сәлатäs: «Веңән юхи юхтäs. Ай пух, ил хәнема, веңән лыки хәры хә, дыкäl, мосән, етл», – упел лупäs. Юхи луңäs вүды пурты вой хүрн. Пеңкдäл, күншдäл няслемман шәшийл. «Иивлап-äслап, лык мулды тәхия янхсән. Тәм ширена Ай упен ки вәйтлэн, щата велдэн», – ястäs имел. «Ай упем хута вәйтдем, хутащ ан мäsлтäлдем?», – ики лупäs. Ши күтн вүды пурты вой хурл мул луңка ехätсälлэ. Лупл: «Ай пух, нух ета!». Нух етäs, веңäлн вүщаен ал утән версәнән, сәрәң пäsан, мавәң пäsан верса, шүньщи холты питсәнән.

Шүньшәң холтан күтн веңäl лупл: «Хулт пела па ши мәнлән? Хәннэхэ ёшл ёша йиты эвэлт шэк, күрл күра йиты эвэлт шэк,

күрл күра йил, ёшл ёша йил, имулты мўва юхätл». «Ая, ма хән вәдем, нәң ши хошмен вәлты, лапät дäl сэвуп не пилэн кәншты мәнлән».

Холäs, вәдäs, хälэвät хола йис, веңäl лупл: «Мәнтыя ши мәнлән. Ан вәйтантлән ищи па. Тәм сухум похлэн вүя. Сырыя еслэ, сухум похлэн хулта мәнл, нәң па шälта мәнa!». И ўпи-тәхты аршин мäсы веңäлн: «Тäмен шәха щорса юхätлән, щорäs күтуп пела вантыйлдән: Пәхәр. Ши пәхәрн и семсай и семкуль вошл щата. Тухи юхätлән, и семсай и семкуль хота луңлән, лүв юдн антәм. Имен лапät мәр нянь верл. И семсай и семкуль юхätл, лапät мәр верты нянь иса яньщты щосн хулт леллэ. Имудтыйн шәха юхätл, щиты лел, шälта ил улäl, картан лыпия ул. Вүюмты эвэлт äл кешийн шәпи сэвәрмэ, äл кешийн шәпи сэвәрмälлэн, щитәнән ким етмälн имисәнән. Упи-тәхты аршин әхтыя делумтатн, пäста киньща пäста юватн!»

(Тәм моньщ елды па луңтаты)

Н.П. Каксин эвэлт моньщ хәншäs: **Наталья Краснопева**



Мав пирум войе



И. Самсонова хәншум хур

Щиты йина па Увәс мұвн вәлты хәннехә альщәты рәхл. Вантэ, тарум ищки мұвн вәлты пәта иса пурайн мулты верты мосл. Ван лұң, хұв тәл, ван хәтлуп хәтлән, щирн хәннехә аләң сора уша верл, хәтл мәр муй верты мосл. Тәмхәтл ма Омула щәщәм оләңән хәншлум, лұв – каркам имие, щирн ма лұвел Мав пирум войя альщәдем.

Нух килдум, лұв юдн әнтәм – доньщ муй па ёңк әкәтты мәнәс. Йиңк әмәртты пәта еша ёңк пәрңәлты мосл. Мулхәтл мин йяха ёңк пәрңәлсумн, ма пидема лұвела кеншәк вәс. Камн меләк ки – щит ищи тәрум эвәлт хәннехә пәта мойлупсы юкана вәл.

Нух верләлүм... Күрн тūt юх похл па шайпūt кавәрл, мет тәса сәщл, хутыса йинтуп карты ёнтәслүя хойл – щит Мав пирум войе ёнтәл.

Ма хәт ода йисум. Ма нәмем Амута. Мав пирум

воёма луплум: «Ма – вәна йисум, щирн нәңена нётты веритлум. Тūt юх сәвәртты әр тәйлум».

Мав пирум войе па әнтәм, па щи худт пела мәнәс, ән вәдем. Мав пирум войе вәдем, щирн лұв пиләда атам вер ән тывәл.

Сәщл, лұв дәвәрта шәшл. Лұв пеләла вантлум, лұв путәртты каш ән тәйл. Еша вәлмәл яма щи йис. «Щәщие, хуты йисән?», – иньщәслем. «Ма хорахщи вантсум – холпел мәншәл, хұллұв вұлдә па хундал деллә, вантэ, хундал лептәт па вуяңәт», – юхлы лупәс Мав пирум войе. «Щит муйсәр вой?», – мәнәма әмща йис. «Щит лошек – айлат, әрәң па хурамәң войе. Сора хунтас, юхлы ән па әңкәрмәс. Щирн мин хұл таклы хәщсумн. Хулна ищки, щирн йилпа юхәтл. Минәмн лұвел дәвәлты мосл, щит вера ущмарәң войе. Щирн уша вера, Амута хилыём, мин тәта

вәнт күтн, арсыр войт күтн вәлдүмн. Ищки, щирн войт хәннехә вәлты хота йилдәт. Тови дәвәлты пиллумн. Ин вантэ, муйсәр войе мин хущемна мойңа йил», – Мав пирум войе лупл.

Сүсн лупасн вәнтәтн әктум епләң летут тәдыева вәл. Мав пирум войе лупасн ищи арсыр епләң летут, щирн тыв ванкүтлы арсыр войт юхтәйлдәт. Ов ләп ән пенсән ки, щи щив имухты ай тухләң войт, лаңкет па па вәнтәң войт юхәтләт. Ищкия йил, щирн лыв деты ләңхәләт. Лупасн арсыр епләң ут – вұрты воньшумут, сәвупсы, мәрәх, щи тумпи нохәр семәт, юхәл па па сыр-сыр епләң летут.

Хәтләт хұва па хәтләңа йилдәт ки, ма ванкүтлы Омула-Мав пирум войём пидә хұл велпәсләты йәңхты пиллум.

Вера Паньшина (Кунина)
Хәнты ясаңа тулмащтәс:
Людмила Гурьева

Ясаң-кертупсы

Ими хилы нарәсл,
Келщи хәл тыйн ләйл,
Мәләң хұлән вей
ёнтәл,
Паннеңен шай
кавәртәл.

Сортән нюки хотн
вәл,
Юхан хуца пул тәйл,
Пәнд эвәлт уяң хәтл
Вұлы, сұрты,
пеши етл.

Кәсты мирев питәс,
Хор мисәв сәвса дәл,
Оңтәда ампеv ул,
Шойтәда шовәр дәл.

Мирел елды мәнл,
Хопел юхлы хәтәл.

Хәлүм хопты
Пилт дәвәлдәт.
Пилт сұң хуца
Пух нарәсл.

Нәд ай ләксы
Шәхман йисәт,
Пилтәл вүсәл,
Кәрта тәсәл.

Вәнтәр лүхн кәсл,
Хәлүм ампән талда,
Пәләңа алумла,
Нул юха омсәлтла.

Нул юхн омәсәл,
Каврум шай щи яньл.

Тәлдн, лұң күтупн,
Ат күтупн, аләң са
Пухен хумпәң асл
Амп шәншән щи
вүншәл.

Валентина Соловар

Ханты ясанг
(Хантыйское слово)
№6 (3642), 28.03.2024

Соучредители
Дума, Правительство
Ханты-Мансийского
автономного округа – Югры

Издатель
Департамент внутренней
политики
ХМАО-Югры

Редакция

ВРИО
главного редактора –
Рагимова Н.В.

Телефон (3467) 33-24-02

Ответственный секретарь –
Вах Н.И.

Телефон (3467) 33-24-02

Адрес редакции и издателя:

628011, г. Ханты-Мансийск,
ул. Комсомольская, 31
тел./факс (3467) 33-17-52

E-mail: gazeta@khanty-yasang.ru
Газета размещена на сайте
www.khanty-yasang.ru

Отпечатано:

ООО «Новости Югры-
Производство» г. Сургут,
ул. Маяковского, 14.

Индексы 04393, 54393

Тираж 2166 экз.

Заказ 1263

Цена свободная

Газета
зарегистрирована
Управлением Федеральной
службы по надзору в
сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по

Тюменской области,
ХМАО-Югре и ЯНАО.

12+

Свидетельство о регистрации
ПИ №ТУ 72-00796
от 23 января 2013 г.

Мнение авторов публикаций
не обязательно отражает
точку зрения редакции.